

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ПАЛЯВІК, П а л я в ы, міфічны апякун палёў і лугоў. Мог выступаць і як спрыяльны і як шкодны дух. У нар. уяўленні часам нагадваў працаўніка-хлебароба. Маляваўся сівым старым у доўгай свіце, у лапцях, з кіем у руках. Ростам ён

быў аднолькавы са сваім акружэннем: у траве — роўны з травой, у жыцце — з жытам. Калі жыта ўродзіць — П. добры і вясёлы, калі не — злосны, незадаволены. Уяўлялі П. таксама маладым, дужым, статным хлопцам з блакітнымі вачыма. Яго русыя валасы асацыяваліся з колерам спелай нівы, на якой ён гаспадырыў. Махне П. правай рукою — расце і таўсее сцябло, махне леваю — наліваецца колас, страсяне галавою — уся ніва ўсцілаецца залатымі снапамі. Абшар дзейнасці кожнага П. — палі і лугі адной або некалькіх сумежных вёсак, не раздзеленых лесам і вадою. Жыве П. на ўзгорках ля каменя, дрэва, куста, межавога слупа. Ён баіцца макрэчы і ўцякае ад яе на вышэйшыя мясціны. Клапоціцца пра ўрадлівасць палёў і ўкос на сенажаці, выганяе адусяль шкоднікаў, раўняе сцябліны і лісты раслін. Садзейнічае дбайным працаўнікам. У нар. легендзе П. сустраў двух галодных падарожнікаў, якія папрасілі ў яго хлеба. У адказ П. загадаў паказаць ім свае рукі. І, убачыўшы, што ў аднаго яны былі гладкія і далікатныя, а ў другога — шурпатыя, з мазіямі, першаму ён адмовіў, а яго падарожніку дазволіў узяць хлеба, колькі той панясе. У абавязкі П. ўваходзіла і вартанне палявых скарбаў. Калі ж нехта знаходзіў іх, П. помсціў таму чалавеку. Разам з тым П. у нар. апавяданнях паўставаў знішчальнікам палявой гаспадаркі селяніна. Ён разбураў загарадкі, заманьваў скаціну ў шкоду (асабліва на нівы сваіх ненавіснікаў) ці дзяцей і моладзь на грады і палеткі для збірання кветак, пладоў або проста дзеля забаў. П. у злосці прыгінае да зямлі збожжа і траву, скручвае расліны, адганяе дождж, мучыць аваднямі, сляпнямі, камарамі жывёл і людзей, пакідае сталага стомленага працаю чалавека дзе-небудзь у канаве, лагчыне. Наведвальнікаў палёў і лугоў перадражнівае дзікім рэхам, свістам, ровам, а галоўнае — страшным выглядам: ён прымае аблічча пачварнага ценю, які то гоніцца за ім, то заманьвае да сябе яе ахвяру. П. можа падступіцца да чалавека з ласкаю, каб потым знянацку паразіць яго санцапёкам і забіць на месцы. Часам чалавек сам трапляе да П., прыйшоўшы адпачыць на сухадоліну. П. закалыхвае яго сонечным цяплом, зацішшам, пакуль у таго не пачнецца ліхаманка. П. гасцююць адзін у аднаго пагоднай парою, пера-

клікаюцца між сабою, дапамагаюць мучыць знойдзеную ахвяру. Узімку ад бяздзейнасці яны сыходзяцца для забаў, каб знішчыць дарожныя вешкі, зацерушыць дарогі, занесці снегам канавы і калдобіны, каб туды трапіў праезджы і прахожы, які збіўся з дарогі. П. водзяць заблукалага вандроўніка ўзад і ўперад, пакуль той не замерзне. Увесну і ўвосень — у пару слякоцця і макрэчы — П. жывецца найгорш. Пры ўсім іх жаданні шкодзіць чалавеку яны не могуць растацца з утульным сухім месцам, каб мясціць гразкую зямлю. П. хутчэй за ўсё адчуваюць набліжэнне навальніцы і ўмеюць хавацца ад малакан. Народ быў перакананы, што шкоднай дзейнасці П. супрацьстаць перыядычнае асвячэнне палёў, засяванне раллі бласлаўным зернем, а таксама малітвы, якімі суправаджаліся работы на палетках. Уяўленне пра П. як пра апекуна ўрадлівасці знайшло сваё адлюстраванне ў нар. арнаментыцы, трансфармаваўшыся ў геаметрычны арнамент з квадратаў, прамавугольнікаў, васьміграннікаў, ромбаў.

Літ.: Никитчиковский Н.Я. Нечистики, свод простонародных в Витебской Белоруссии сказаний о нечистой силе. Витебск, 1995; К а ц а р М.С. Беларускі арнамент: Ткацтва. Вышыўка. Мн., 1996. С. 35—36.

У. А. Васілевіч.